

QUÈ ES POT ESPERAR DE LA CONFERÈNCIA SOBRE EL FUTUR D'EUROPA 2021-2022?

Eva Peña Fernández

Tot i que sigui un fet poc conegut per a la major part de l'opinió pública, la data del proper 9 de maig de 2021 pot obrir-se un espai informatiu amb el llançament oficial de la Conferència sobre el Futur d'Europa. Encara que el projecte semblava condemnat a la paràlisi a causa de la pandèmia, aquest 10 de març es va fer una pas endavant, amb la signatura de l'acord interinstitucional, per part dels tres presidents de la tríada a càrrec del poder legislatiu a la UE: el Parlament Europeu, la Comissió Europea i el Consell de la UE. Un acord ratificat per Sassoli, von der Leyen i Costa, com a president de Portugal, que ostenta la presidència rotatòria del Consell de la UE, i que ha treballat força per tal de fer viable aquesta Conferència, tot assolint que estigui protegida i emparada, justament per les institucions. Això es tradueix en donar prioritat als acords per tal que esdevinguin lleis concretes.

Institucionalment, l'Eurocambra va endegar el debat el 15 de gener d'aquest any, concretat en un intercanvi de posicions amb el Consell, fins a arribar a l'esmentada declaració conjunta.

El calendari és ajustat, però el compromís és més intens que en anteriors iniciatives comparables. En aquesta Conferència destaquen els grans temes generacionals, com ara la transició verda i digital, però també, i de forma especialment rellevant, el nou repte pandèmic. A més, es posa de relleu l'augment de participació en les darreres eleccions europees del 2019, la qual cosa es percep com a senyal de la voluntat ciutadana de prendre part en el disseny del futur comú. Per això es convida als ciutadans a ajudar a dissenyar les properes polítiques europees.

Es remarca que aquesta iniciativa pertany a les tres institucions esmentades, les quals actuen al mateix nivell que els Estats membres. Es demana expressament que les conclusions es presentin a la primavera de 2022. El més important és que no hi ha

precedents d'una declaració en la qual es garanteixi que es posaran a l'abast tots els mitjans perquè la Conferència arribi a bon port, fent possibles les trobades des de nivells locals i regionals, fins al més alt nivell, amb agents socials i del món acadèmic. També és nou el compromís de concretar políticament les conclusions.

Caldrà veure si es concreta en una gestió capaç de mitigar el patiment de molts europeus en la greu crisi actual. Tot dependrà de la incidència real de la Conferència en l'opinió pública europea i de la pressió que es pugui generar en aquest sentit.

Històricament, hi ha hagut diferents iniciatives d'aquest caire amb intenció d'apropar els ciutadans amb diversos graus d'acceptació, tot i que amb pocs resultats concrets a nivell polític. Pel que fa al moment escollit, precisament l'any 2022 farà 20 anys de la posada en marxa de la comentada Convenció Europea de 2002, amb aspiracions constituents, inspirada políticament en la fundacional Convenció de Filadèlfia de 1787, crucial en la formació dels Estats Units d'Amèrica.

A Europa, la reforma institucional a la qual aspirava la convenció de 2002 era de llarg abast, ja que es traduiria en una Constitució Europea a fi de deixar enrere el sistema dels tractats. El projecte definitiu per a la Constitució Europea, engendrat en aquella Convenció, fou ratificat a Roma el 2004 per tots els Estats membres i aprovat pel Parlament Europeu el 2005, any en el que també fou confirmat a Espanya amb un referèndum favorable, tot i que malauradament impugnat en les consultes populars a França i Holanda. El refús d'aquests dos rellevants Estats membres paralitzà el projecte i imposà una tornada als orígens, *ergo* a la convocatòria d'una [Conferència Intergovernamental](#), de la qual naixeria el [Tractat de Lisboa](#), en vigor des de 2009.

Políticament, el projecte de la Unió Europea continua sense les capacitats que ja demanava la societat civil en aquells anys de la Convenció precedent. A tall d'exemple, una figura prevista en la fallida Constitució, que sí recull Lisboa, és la del [president permanent del Consell Europeu](#), que manca de les prerrogatives pròpies dels caps d'Estat a nivell intern, com ara la dissolució dels parlaments, però amb capacitat de representació internacional equivalent a la d'aquells, encara que sense poder de prendre decisions ràpides i autònomes. La traducció d'això és que no hi ha força per tirar endavant una UE en l'escenari global de tensions diverses.

En un moment de nova crisi de tipus existencial, on es qüestionen absolutament tots els models polítics, crisi agreujada en el context de la pandèmia, és peremptori activar el procés constituent per no deixar perdre el que s'ha aconseguit. La necessitat es va fer palesa al juny de l'any passat, quan el Consell va adoptar la proposta de la nova Conferència sobre el Futur d'Europa, presentada per von der Leyen, qui justament en el [discurs de presa de possessió](#) ja anticipà aquest projecte, tot indicant que era imprescindible per garantir que la UE funcioni com cal i en línia amb els seus objectius.

En aquests moments ja s'estan mobilitzant els 227 participants, procedents de l'Eurocambra, els parlaments nacionals, el Comitè Europeu de les Regions, etc., a més de les previstes <<àgors de ciutadans>> autònomes que participaran en tots els debats. L'aspecte més nou, com hem dit, és que el Parlament Europeu ha adquirit el compromís de transformar les propostes d'aquesta Conferència en iniciatives legislatives fins arribar, si cal, a treballar per la modificació dels Tractats, i és en aquest cas la institució que ha mostrat més ambició en el terreny del canvi legislatiu.

Pel que fa a les fites, ni França ni Alemanya no han amagat el seu desig que la Unió Europea evolucioni per ser més sobirana políticament, reforçar el seu esquelet democràtic, disposar per fi d'una estructura que capaciti el funcionament idoni de la UE. Es considera que un bon disseny institucional asseguraria una resposta de la UE molt més ràpida en totes les circumstàncies i per tant més eficient. Tot i que es podria aprofitar la reforma para introduir canvis concrets de caire polític, és pertinent recordar que, segons els tractats, l'essència de la UE es la convergència econòmica (i el bon funcionament del mercat comú), la seguretat interior (cooperació de les justícies) i la veu exterior (per cert, sotmesa a vet, per la regla de la unanimitat).

En matèria de continguts i objectius, el plantejament és *bottom-up*, como en la Convenció de 2002, per la qual cosa només funcionarà bé si els ciutadans participen en les moltíssimes reunions que s'activaran, també mitjançant una [plataforma digital multilingüe](#)¹, tot i que es potenciaran les trobades presencials. Les institucions de la UE es comprometen a organitzar <<panells de ciutadans europeus>>, els quals han de ser

---

¹ Es va llançar el 19 d'abril de 2021.

representatius de tots els segments de la societat. Totes les aportacions que arribin es publicaran en la plataforma esmentada i es disposarà d'un mecanisme de *feedback* per assegurar que les propostes es concretin en decisions.

Es crearà una estructura concreta per a la Conferència, un Comitè directiu, amb tres representants i 4 observadors de cada institució. A més de membres representants del Comitè Europeu de las Regions, del Comitè Econòmic i Social Europeu i de la COSAC (la conferència que aplega parlamentaris europeus i diputats de los parlaments nacionals per a afers europeus). Aquest Comitè haurà de prendre decisions por consens i remetre els informes a la Presidència conjunta.

Hi haurà, a més, un plenari per garantir que es tracten tots els temes proposats pels ciutadans, agrupats por àrees polítiques. Aquest plenari es convocarà almenys cada sis mesos. Allà es reuniran totes las institucions esmentades amb les plataformes ciutadanes, mentre que el Comitè directiu prepararà les conclusions. Després, la Presidència conjunta assumirà les conclusions i farà el possible per portar-les a terme, sempre respectant el límit dels Tractats, encara que, com s'ha dit, el Parlament europeu ha manifestat la voluntat de treballar per anar més enllà dels Tractats, si cal.

Per sobre de les voluntats concretes de desenvolupament polític, en aquest cas és fàcil entendre que sempre hi haurà les limitacions que hem vist en aquesta darrera dècada, cosa que faria posar en qüestió el propi sentit de la Conferència. No cal menysprear, en qualsevol cas, la voluntat política de les institucions, que sembla haver guanyat intensitat en comparació amb casos o intents precedents de reforma en el marc d'un diàleg amb la ciutadania.

Tot seguit es presenten alguns dels assumptes que se consideren importants i que haurien de ser estudiats en la Conferència. Primerament, la salut -la qual està a la primera línia a causa de la pandèmia-, la transformació digital, la urgència pel clima, els moviments migratoris, els drets comuns i la millora del procés democràtic de la UE. Cal tenir present que a través de la UE s'estan mobilitzant actualment molts milions d'euros en fons per rescatar diferents sectors econòmics dels Estats membres, a fi de fer front a l'aturada econòmica causada per les restriccions en la lluita contra la pandèmia. Aquests fons han de contribuir, a més, a dotar de capacitat conjunta a la Unió, ja que són la

traducció concreta de la idea essencial de la funcionalitat de la unitat econòmica i social.

En paral·lel i simultània a aquesta gestió dels fons mobilitzats, sorgeix aquesta Conferència sobre el futur d'Europa, cosa que portaria a qüestionar la idoneïtat del moment; ans al contrari, la coincidència de moment pandèmic amb la voluntat de reforma pot fer encara més desafiant la Conferència per posar sobre la taula continguts més audaçs.

Per això, ara cal dotar de capacitats reals aquest projecte de futur. El sistema de funcionament *bottom-up* no és nou en aquesta mena de conferències i és positiu perquè facilita que es deixi empremta en les decisions, les quals finalment es prendran des del sistema *top-down*, el qual s'ha de concretar amb el compromís essencial per fer que les propostes arribin a bon port. La qüestió instrumental és important també i la narrativa comuna de la UE ha de penetrar reforçant la petita comunitat comunicativa europea existent. Cal admetre, malgrat això, que a la UE encara hi ha un excés de funcionalisme, seguint la inèrcia fundacional; veiem que molt sovint encara la funció crea l'organisme o la política. Evidentment predomina la unitat econòmica sobre totes les altres, encara que això no evita les altes expectatives al voltant de les convencions com l'actual Conferència sobre el Futur d'Europa.

És important entendre que, per tal que la Conferència sigui eficaç, cal que la Declaració final sigui acollida pels governs, els quals han d'estar disposats a assumir canvis, com podria ser el projecte d'una mena d'unió sanitària europea, tot concretant una capacitat que ara no existeix i ha limitat fins i tot l'accés a la vacunació a gran part de la ciutadania europea. Per cert, el concepte de la ciutadania europea també es pot ampliar a partir de la Conferència, mitjançant la creació de directives que modifiquin l'actual biaix (més a favor dels treballadors per compte aliè) que limita la mobilitat real dels professionals entre Estats membres. Vist un cas com aquest, és pot concloure que hi ha força marge per ampliar molt el concepte de ciutadania europea, incrementar els drets compartits i la llibertat real de moviment. És imprescindible, finalment, treballar en un marc de prioritats canviants, com ha demostrat la sobrevinguda crisi pandèmica, ja que la salut mai no havia estat una política cabdal en termes europeus.

Anàlogament al que va succeir en la crisi de l'euro de 2012 i la famosa sentència de

Draghi de fer el que calgués per salvar l'euro, en aquests moments ja s'estan intentant prendre iniciatives ràpides i dràstiques per fer front a la pandèmia, com ara el passaport sanitari per permetre la circulació de viatgers aquest estiu, el qual, per cert, podria entrar en vigor al juny aplicant un procediment d'urgència.

En aquests moments, sota la presidència de torn portuguesa, era prioritari evitar que la Conferència quedés en punt mort, la qual cosa hauria estat una altra conseqüència calamitosa de la maleïda pandèmia. Ara bé, si la ciutadania no hi participa, aquest exercici de democràcia deliberativa no assolirà del tot els seus objectius primigenis i podria quedar en un intent més per reforçar la democràcia europea, sense dotar als ciutadans de la confiança i seguretat imprescindibles per fer créixer políticament el conjunt. En aquests moments s'està patint una gestió molt millorable per part de les institucions europees, les quals sí que han fet un gran esforç, sense precedents, de coordinació per mobilitzar fons per posar en marxa les economies dels Estats membres, però encara lenta i limitada políticament per manca de capacitats reals i de ràpida execució.

Cartell oficial ©Juliane Liebermann on Unsplash.
Font: Web del Parlament Europeu

DOCUMENTACIÓ OFICIAL

Comisión Europea (22.1.2021). “Comunicación de la Comisión al Parlamento europeo y al Consejo. Perfilando la conferencia sobre el Futuro de Europa”. *COM/2020/27 final*. Disponible a:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/ALL/?uri=CELEX:52020DC0027>

Comisión Europea (9.3.2021). “Una encuesta a escala de la UE indica que los europeos apoyan la puesta en marcha de la Conferencia sobre el Futuro de Europa”. *Comunicado de prensa*. Disponible a:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/ip_21_1025

Comisión Europea (10.3.2021). “Conferencia sobre el Futuro de Europa Dialogar con los ciudadanos para construir una Europa más resiliente”. *Comunicado de prensa*. Disponible a: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/ip_21_1065

Consejo de la UE (3.2.2021). “Conference on the Future of Europe - revised Council position”. Disponible a:

https://www.consilium.europa.eu/media/48588/st_5911_2021_init_en.pdf

Consejo de la UE (5.3.2021). “Conferencia sobre el Futuro de Europa - Declaración conjunta”. Disponible a:

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6796-2021-INIT/es/pdf>

Consejo de la UE (5.3.2021). “El Consejo da luz verde a la Conferencia sobre el Futuro de Europa”. *Comunicado de prensa*. Disponible a:

<https://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2021/03/05/the-conference-on-the-future-of-europe-gets-green-light-from-the-council/>

Parlamento Europeo (Dic. 2019). “Preparing the Conference on the Future of Europe”. *Briefing*. Disponible a:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/644202/EPRS_BRI\(2019\)644202_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/644202/EPRS_BRI(2019)644202_EN.pdf)

Parlamento Europeo (24.3.2021). ‘Work begins on the Conference on the Future of Europe’. *Nota de prensa*. Disponible a:

<https://www.europarl.europa.eu/news/es/press-room/20210324IPR00701/work-begins-on-the-conference-on-the-future-of-europe>

Von der Leyden, Ursula (2019). A Union that strives for more. My agenda for Europe. Political Guidelines for the Next European Commission 2019-2024. Disponible a:

<https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next->

[commission_en_0.pdf](#)

Web oficial de la Conferencia sobre el futuro de Europa
<https://futureu.europa.eu/>

PARTICIPACIÓ CIUTADANA

Citizens Take Over Europe. “Open Letter to the EU institutions: Co-creating a citizens-centered Conference on the Future of Europe”. Disponible a: <https://citizenstakeover.eu/open-letter-to-eu-institutions/>

BIBLIOGRAFIA

Baneth, Andras (19.4.2021). “Just cancel the Future of Europe Conference”. *EU Observer. Opinion*. Disponible a: <https://euobserver.com/opinion/151540>

Boucher, Stephen (17.1.2020). “Can Europe Be a Catalyst for Democratic Innovation?”. *Carnegie Europe Commentary*. Disponible a: <https://carnegieeurope.eu/2020/01/17/can-europe-be-catalyst-for-democratic-innovation-pub-80821>

Dunin-Wąsowicz, Roch; Cooper, Luke; Milanese, Niccolò (27.4.2021). “After a decade of crises, Europe is witnessing the rise of insurgent Europeanism”. *LSE Comment*. Disponible a: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2021/04/27/after-a-decade-of-crises-europe-is-witnessing-the-rise-of-insurgent-europeanism/>

ECAS (19.12.2019). *Recommendations for the set up of the Conference on the Future of Europe by 12 European Civil Society Organisations*. Disponible a: <https://ecas.b-cdn.net/wp-content/uploads/2019/12/European-CSOs-recommendations-for-the-Conference-on-the-Future-of-Europe.pdf>

Emmanouilidis, J.A. & Greube, Johannes (2021). *Conference on the Future of Europe (CoFE). Positions of EU Institutions – Comprehensive Summary of Key Elements*. European Policy Centre. Disponible a: https://wms.flexious.be/editor/plugins/imagemanager/content/2140/PDF/2021/CoFoE_new_table_.pdf

Entretien exclusif avec Franziska Brantiner (15.3.2021). «Les Verts feront tout pour que la Conférence sur l’avenir de l’Europe soit un succès!». *Fondation Robert Schuman*.

Entretien d'Europe, n. 136. Disponible a: <https://www.robert-schuman.eu/fr/doc/entretiens-d-europe/ee-106-fr.pdf>

King, Tim (4.12.2020). "Lessons from Giscard d'Estaing for the EU's future". *Politico*. Disponible a: <https://www.politico.eu/article/valery-giscard-destaing-death-president-france-lessons-europe/>

Leclercq, Christophe; Clarotti, Giorgio; Costa, Olivier (22.1.2020). "A 'Conference on the future of EU', what next? EU elections 2024". *EurActiv*. Disponible a: <https://www.euractiv.com/section/future-eu/opinion/a-conference-on-the-future-of-eu-what-next-eu-elections-2024/>

Noerby Bonde, Bent; Roger Casale, Roger (19.3.2021). "Six ways to make the Conference on the Future of Europe a success". *The Parliament Magazine*. Disponible a: <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/six-ways-to-make-the-conference-on-the-future-of-europe-a-success>

Ondarza, Nicolai von; Ålander, Minna (19.3.2021). "The Conference on the Future of Europe Obstacles and Opportunities to a European Reform Initiative That Goes beyond Crisis Management". *SWP Comment*. Disponible a: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2021C19_Conference_Future_of_Europe.pdf

Pirozzi, Nicoletta (2021) "The Conference on the Future of Europe: Tackling Differentiated Integration". *IAI Commentaries*, 21 Disponible a: <https://www.iai.it/sites/default/files/iaicom2121.pdf>

Sánchez Margalef, Héctor (2021). "La Conferencia sobre el Futuro de Europa: para este viaje hacían falta más alforjas". *CIDOB Notes*, 248. Disponible a: https://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/notes_internacionals_cidob/248/la_conferencia_sobre_el_futuro_de_europa_para_este_viaje_hacian_falta_mas_alforjas

Shipkova, Reneta (3.3.2020). *Conference on the Future of Europe: five reasons for moderate pessimism*. Friends of Europe. Disponible a: <https://www.friendsofeurope.org/insights/conference-on-the-future-of-europe-five-reasons-for-moderate-pessimism/>

Shipkova, Reneta (3.3.2021). *Why the Conference on the Future of Europe should (also) deal with the communication deficit of the EU*. Friends of Europe. Disponible a: <https://www.friendsofeurope.org/insights/why-the-conference-on-the-future-of-europe-should-also-deal-with-the-communication-deficit-of-the-eu/>

Smith, Róisín (3.12.2019). *Seeing the Bigger Picture: France and Germany and The 'Future of Europe' Conference*. The Institute of International & European Affairs. Disponible a: <https://www.iiea.com/eu27/france-and-germany-and-the-future-of-europe-conference/>

Stratulat, Corina; Lazarevic, Milena (2020). *The Conference on the Future of Europe: Is the EU still serious about the Balkans?*. European Policy Centre. Discussion paper. Disponible a: https://wms.flexious.be/editor/plugins/imagemanager/content/2140/PDF/2020/CoFoE_Balkans_v2.pdf

Stratulat , Corina ; Emmanouilidis, Janis (2020). *Preparing for the Conference on the Future of Europe: The 'known knowns' of citizens' participation*. European Policy Centre. Discussion paper. Disponible a: https://wms.flexious.be/editor/plugins/imagemanager/content/2140/PDF/2020/Conference_on_FoE-web2.pdf

Stratulat , Corina; Emmanouilidis, Janis (2021). *The Conference on the Future of Europe: Mind the gaps!*. European Policy Centre. Disponible a: <https://epc.eu/en/publications/The-Conference-on-the-Future-of-Europe-Mind-the-gaps~3c8fe8>

Ilke Toygür, Ilke (2.6.2020). "Expectations, competences and power: understanding the dynamics of EU institutions in tackling the COVID-19 crisis and setting the tone for the Conference on the Future of Europe". *Real Instituto Elcano Expert Comment*, 20/2020. Disponible a: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/commentary-toygur-expectations-competences-and-power-understanding-dynamics-eu-institutions-tackling-covid-19-crisis

Ilke Toygür, Ilke (11.3.2021). "'We finally have our Conference on the Future of Europe!': now, what do we do with it?". *Real Instituto Elcano Expert Comment*, 11/2021. Disponible a: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/commentary-toygur-we-finally-have-our-conference-on-the-future-of-europe-now-what-do-we-do-with-it

Plottka, Julian (17.3.2021). *Making the Conference on the Future of Europe a Success*. Institut für Europäische Politik e.V. Disponible a: http://iep-berlin.de/en/wp-content/uploads/sites/2/2021/03/210315_CoFoE_Paper_final_online.pdf

SOBRE L'AUTORA

Eva Peña Fernández és Doctora en Relacions Internacionals i Integració Europea, per la UAB. Analista financera. Investigadora en temes relacionats amb el federalisme, l'estat-nació i el seu encaix en el procés d'integració europea, la Unió Econòmica i Monetària i la governança econòmica. Va ser guanyadora, juntament amb el professor Francesc Morata, del premi d'investigació Landaburu Universitas 2012, per la feina <<Federalisme fiscal i sostenibilitat de l'euro>>. Guanyadora per <<Eva a Europa>> de l'accèssit a millor bloc europeu atorgat per la Comissió Europea l'any 2009. Algunes publicacions:

Peña, Eva (2016). "Francesc Morata, maestro inspirador de una Europa transformadora de la vida y la política". A: *Europa, políticas públicas y gobernanza. Las ideas y las redes de un académico europeísta: en recuerdo de Francesc Morata*. Santiago de Compostela: Andavira Editora

Peña, Eva (2015) "Europa frente a los europeos: populismo, deseducación y ¿muerte de la política?". A: *Europa 2014: en busca del arca perdida*. Donostia: Eurobask y Consejo Vasco del Movimiento Europeo.

Peña, Eva (2014). *La federalización de la Unión Económica y Monetaria a partir de la crisis del euro*. Tesis doctoral UAB.

Peña, Eva (2014). "UE: Federalismo y crecimiento económico". A: *EUROPA 3.0, 90 miradas desde España a la Unión Europea*. Madrid: Plaza y Valdés Editores.

Peña, Eva (2013). "Crisis financiera y gobernanza europea: la alternativa federal". A: *Revista ARANZADI de Unión Europea*, n. 7, julio.

evapf2021@gmail.com

